

Klimaatakkoord 2019 komt op stoom

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het Klimaatakkoord gepresenteerd en zijn we begonnen met de uitvoering. In het akkoord staan meer dan 600 afspraken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Hoofddoel van het Klimaatakkoord is het terugdringen van de uitstoot in Nederland met 49 procent in 2030 ten opzichte van 1990. In 2050 moet Nederland klimaatneutraal zijn. Inmiddels blijkt uit de eerste voortgangsrapportages dat er in korte tijd al veel is gebeurd. Een tussenstand.

Tekst ing. Frank de Groot

Foto: Karsten Würth, Unsplash.

Het Klimaatakkoord gaat vooral over de vervanging van aardgas door iets anders. In 2050 moeten zeven miljoen woningen en één miljoen gebouwen van het aardgas af. Als eerste stap moeten in 2030 de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd zijn. In de sector gebouwde omgeving moet daarmee de uitstoot van CO₂, die nu ongeveer 25 megaton bedraagt, worden verminderd naar ongeveer 15 megaton in de periode tot 2030. De afgelopen dertig jaar hebben we 5 megaton bespaard. Maar we moeten de komende tien jaar 10 megaton besparen. Daarvan moet 3,4 megaton uit het Klimaatakkoord komen en de rest uit het al bestaande Energieakkoord. Bijvoorbeeld de verplichting voor woningcorporaties om label B te realiseren. Of label C voor kantoorgebouwen vanaf 2023. De opgave is dus enorm.

Gemeenten geven aan dat betaalbaarheid het belangrijkste element is voor bewoners en dat dit voor hen voorop staat bij het aardgasvrij maken van een wijk. Veel proeftuinen hantieren woonlastenneutraliteit als uitgangspunt. Het kabinet heeft woonlastenneutraliteit ook als uitgangspunt genomen in het Klimaatakkoord. Het motorblok van het Klimaatakkoord gaat dan ook over kosten, belastingen, financiering en subsidies. De kosten van verduurzamingsmaatregelen moeten omlaag. Het gas wordt daarom duurder, elektriciteit goedkoper, er komen subsidies voor allerlei duurzame alternatieven en warmtepompen, zodat verduurzaming ook voor iedereen bereikbaar wordt.

Voortgang aardgasvrij

Op 22 januari 2020 heeft minister Knops van het ministerie van BZK, mede namens minister Wiebes van EZK, een voortgangsrapportage Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) naar de Tweede Kamer gestuurd. Ook vond op 23 januari een drukbezocht Congres Aardgasvrije Wijken in Nieuwegein plaats.

Het PAW is in 2018 gestart als samenwerking van het Rijk (ministeries BZK en EZK), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en Unie van Waterschappen (UvW). De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) heeft een belangrijke rol in de uitvoering. Daarnaast adviseert de Adviescommissie Aardgasvrije Wijken over de opzet en ontwikkeling van het PAW en de selectie van de proeftuinen. De Adviescommissie bestaat uit het Rijk, de interbestuurlijke partners, Aedes, Woonbond, Netbe-

heer Nederland, Energie-Nederland, NVDE, Bouwend Nederland, TechniekNL en twee onafhankelijke deskundigen.

Doel van het PAW is om te leren op welke wijze de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald. Het lokale leren vindt plaats in de proeftuinen waar gemeenten samen met (lokale) partijen en bewoners aan de slag zijn met het aardgasvrij maken van een wijk, ondersteund door een rijksbijdrage. De leerervaringen van de proeftuinen, maar ook van andere wijken, worden via het Kennis- en Leerprogramma (KLP) breder ontsloten zodat de kennis voor alle gemeenten beschikbaar komt (*collectief* leren).

De eerste 27 proeftuinen aardgasvrije wijken zijn inmiddels aan de slag. Er is zelfs al een nieuwe uitvraag gestart voor een tweede tranche van circa 25 proeftuinen. Tegen de zomer wordt de nieuwe selectie proeftuinen bekendgemaakt. Na deze tweede selectie kunnen gemeenten opnieuw een aanvraag indienen voor een derde selectie die in 2021 wordt gedaan. Verder is het Kennis- en Leerprogramma in 2019 gestart, gecoördineerd door VNG. Het KLP richt zich op bewustwording bij alle 355 gemeenten, het uitwisselen van kennis en ervaringen en het signaleren van knelpunten. Er zijn al tientallen bijeenkomsten georganiseerd. Tevens zijn concrete producten ontwikkeld, zoals het stappenplan voor gemeenten om te komen tot een Transitievisie Warmte. Andere ontwikkeling is de start van het digitale platform www.aardgasvrijewijken.nl. Dit online platform vormt de schakel tussen de actieve deelnemers uit de proeftuinen en het KLP en vele andere professionals die willen leren voor de wijkgerichte aanpak. Op het

platform worden de resultaten van het PAW gedeeld in de vorm van producten, interviews en verslagen. Ook worden de PAW-activiteiten aangekondigd, is er een helpdesk ingericht en kunnen gemeenten in een besloten omgeving leerervaringen delen.

Handreiking Participatie Aardgasvrij

Tijdens het Congres Aardgasvrije Wijken is door programmadirecteur Aardgasvrije Wijken Jos van Dalen de eerste versie van de Handreiking Participatie Aardgasvrij gelanceerd. De handreiking is een afspraak uit het Klimaatakkoord en is opgesteld op basis van de ervaringen uit de eerste 27 proeftuinen, het Kennis- en Leerprogramma en andere informatie vanuit de literatuur en de praktijk. De handreiking wordt in de toekomst regelmatig aangescherpt en aangevuld met leerervaringen en inzichten van experts. U vindt de gratis handreiking op www.aardgasvrijewijken.nl.

De handreiking is voor alle gemeentelijke medewerkers die werken aan het informeren en betrekken van bewoners bij het aardgasvrij maken van wijken. Maar de inzichten zijn ook relevant voor andere betrokkenen, zoals bestuurders, (georganiseerde) bewoners, energieleveranciers en woningcorporaties. De handreiking bevat elf bouwstenen, die in willekeurige volgorde zijn te benutten. Bij elke bouwsteen vindt de gebruiker praktische inzichten, praktijkvoorbeelden en nadere informatie of instrumenten.

Gemeenten geven volgens minister Knops aan dat woningcorporaties belangrijke aanjagers kunnen zijn, onder andere via 'De Startmotor' (zie hierna). Ook zijn netbeheerders onmisbaar in de keuze ten aanzien van de ener-

In Emmen zijn door BAM Wonen 48 rijwoningen uit de jaren vijftig nul-op-de-meter (NOM) gemaakt. Voor de huidige gevels zijn gevelelementen geplaatst met steenstrips. De woningen zijn voortaan 'all-electric' door het plaatsen van onder andere zonnepanelen, een warmtepomp en een warmte-terugwin-installatie. Oplevering was begin 2019.

gie-infrastructuur. Dit vergt volgens de gemeenten voor henzelf, de woningcorporaties en de netbeheerders een andere manier van werken. Ook met warmtebedrijven en andere partijen zal verder worden verkend op welke wijze samenwerking wenselijk en mogelijk is. De meest betrokken partijen zijn al onderdeel van de Adviescommissie Aardgasvrije Wijken.

De Startmotor en City Deal

Het door Knops genoemde plan 'De Startmotor' is een initiatief van Aedes, VNG, IVBN, VastgoedBelang, Bouwend Nederland, Techniek Nederland, Netbeheer Nederland, EnergieNL, OnderhoudNL en de warmtebedrijven. Ambitie is om 100.000 woningen aardgasvrij of aardgasvrij-ready te maken in de periode 2019 tot 2023. Dat kan door vergelijkbare woningen in een wijk samen aan te sluiten op een bestaand warmtenet. Of door grootschalige verduurzaming met (hybride) warmtepompen of met isolatie (Renovatiever sneller, zie hierna). Het kabinet heeft hier een half miljard euro voor gereserveerd als aanvulling op de miljarden die corporaties er zelf in investeren. Veel maatregelen zijn nu nog niet woonlasten-neutraal uit te voeren. De kostenreducties moeten de komende jaren gaan toenemen door bijvoorbeeld schaalvergroting en innovatie. Daarnaast heeft de inwerking van de belastingmaatregelen enige tijd nodig. Niet iedereen kan nu dus meteen de stap naar aardgasvrij maken. Het gaat gefaseerd, op natuurlijke momenten.

Knops noemt in zijn voortgangsrapportage ook de 'City Deal', die wordt gesloten met een aantal gemeenten, maatschappelijke partners en departementen. Doel is te onderzoeken op welke wijze het aardgasvrij maken gecombineerd kan worden met sociaaleconomische

opgaven, mede op basis van de nieuwe proeftuinen. De City Deal is ook toegankelijk voor middelgrote of kleinere gemeenten

Warmtefonds

De proeftuingemeenten geven aan dat er dringend behoefte is aan financieringsmogelijkheden voor eigenaar-bewoners. Dat geldt vooral voor diegenen die weinig financiële mogelijkheden hebben, zoals bewoners met een BKR-registratie of ouderen. Knops geeft aan dat er hiervoor verschillende instrumenten in ontwikkeling zijn. Zo gaat het Warmtefonds voor iedereen aantrekkelijke financiering voor verduurzaming van de woning bieden. Het streven is het financieringsproduct voor eigenaar-bewoners die op basis van hun inkomen niet in aanmerking komen voor reguliere financiering vanaf juli 2020 aan te bieden vanuit het Warmtefonds. Dit product wordt in rechtstreekse verbinding met de praktijk in de proeftuinen uitgewerkt, zodat het hanteerbaar is bij de uitvoering van de wijkgerichte aanpak.

Het Rijk stelt 50-80 miljoen euro per jaar beschikbaar, tot 2030 in totaal 900 miljoen. Het fonds zal voortbouwen op het huidige Nationaal Energiebespaar Fonds (NEF) en groeien tot een portefeuille van meer dan één miljard euro, mogelijk zelfs drie tot vijf miljard euro. Het fonds biedt voor iedereen een woonlastenneutrale financiering met lage rente en looptijden tot twintig jaar voor eigenaar-bewoners en verenigingen van eigenaren.

Warmtewet 2

Met het oog op de realisatie van de doelen en afspraken in het Klimaatakkoord is er een fundamentele aanpassing gewenst van de regelgeving voor collectieve warmtesystemen.

Duurzame warmtebronnen als aardwarmte, biomassa, restwarmte, aquathermie en warmte-koudeopslag (WKO) kunnen via een collectief warmtesysteem – onder de juiste condities – op betaalbare en betrouwbare wijze voorzien in de behoefte aan (ruimte)verwarming en warm tapwater. In het Klimaatakkoord wordt daarom, naast vele andere maatregelen, stevig ingezet op de ontwikkeling van collectieve warmtesystemen. "Collectieve warmte zal voor een groot deel van de gebouwde omgeving de meest kostenefficiënte optie zijn om over te gaan van verwarming op aardgas naar een CO₂-vrij alternatief. Dit geldt eveneens voor een deel van de verduurzaming van bijvoorbeeld de glastuinbouw in Nederland", aldus minister Wiebes (EZK) in zijn voortgangsrapportage Warmtewet 2 van 20 december 2019 aan de Tweede Kamer.

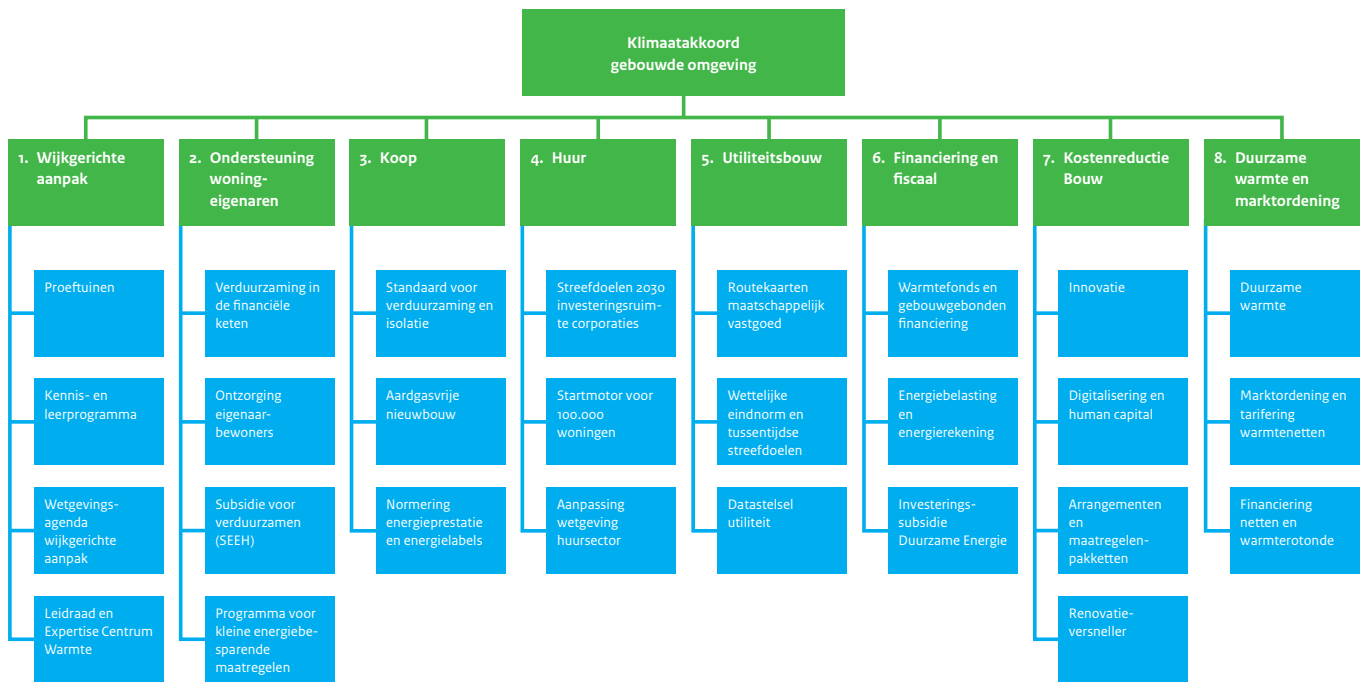
Om de ambities uit het Klimaatakkoord rond duurzame warmte en de benodigde infrastructuur waar te maken, moet het regelgevend kader voor collectieve warmte worden aangepast. De Warmtewet is tot dusverre vooral een consumentenbeschermingswet, met regels ten aanzien van de leveringszekerheid en de tarieven. Deze regels zijn opnieuw tegen het licht gehouden. Met Warmtewet 2 herziet minister Wiebes deze regels waar nodig en worden ze aangevuld om de beoogde groei en verduurzaming van collectieve warmtesystemen te realiseren. "Collectieve warmte kent een lokaal – soms regionaal – karakter door de relatief grote temperatuurverliezen die optreden bij het transport van warmte. Een eindbeeld van een landelijk dekkend hoofdnet voor warmte is daarmee niet aan de orde", merkt de minister op in de voortgangsrapportage.

Warmte is een relatief complex product dat diverse kwaliteitsparameters kent (temperatuur, druk, debiet, et cetera). Het ene warmtesysteem is het andere niet en ze zijn onderling ook niet zomaar te koppelen. Bovendien kent niet alleen het warmtenet (de infrastructuur) kenmerken van een monopolie, veelal is er ook een grote afhankelijkheid van slechts één of enkele warmtebronnen die de basis- en pieklast verzorgen. "Het is daardoor belangrijk dat de warmteketen integraal wordt aangestuurd en dat de warmtemarkt voorzien wordt van sectorspecifieke regulering om de betrouwbaarheid, betaalbaarheid en duurzaamheid te waarborgen", aldus de EZK-minister. Hiervoor is een systeemwijziging gewenst die middels Warmtewet 2 wordt doorgevoerd. Het Klimaatakkoord noemt een gewenste invoeringsdatum voor de Warmtewet 2 van 1 januari 2022.

Foto: Bilfinger Tebodin.

Gemeenten krijgen op basis van Warmtewet 2 de bevoegdheid om te beslissen over de keuze voor het duurzame alternatief voor verwarming via aardgas, zoals de aanleg van een warmtenet.

Acties uit het Klimaatakkoord voor de Gebouwde Omgeving. Andere sectoren zijn: Elektriciteit, Industrie, Landbouw en landgebruik en Mobiliteit.

Gemeenten krijgen op basis van Warmtewet 2 de bevoegdheid om te beslissen over de keuze voor het duurzame alternatief voor verwarming via aardgas. Op basis van een proces dat onder meer een transitievisie warmte, een uitvoeringsplan en een participatietraject met bewoners en andere stakeholders en overheden omvat, besluit de gemeente in een omgevingsplan wat per wijk/gebied het alternatief voor aardgas wordt en wat de planning is voor de realisatie van dit alternatief. Per gebied (warmtekavel) wordt daartoe een warmtebedrijf aangewezen. Het warmtebedrijf heeft de wettelijke taak om een collectief warmtesysteem binnen een warmtekavel tegen zo efficiënt mogelijke kosten met een duurzame en betrouwbare kwaliteit te realiseren. Het warmtebedrijf wordt daarbij integraal verantwoordelijk voor de gehele warmteketen, van productie en distributie tot levering.

In januari 2020 is BZK-minister Knops samen met deze partijen en het ministerie van EZK, de VNG en het IPO een traject gestart om toe te werken naar een gestandaardiseerd kostenoverzicht voor warmtenetten op basis van kentallen, die beschikbaar komen via het Expertise Centrum Warmte (ECW). Het ECW en het KLP zullen waar mogelijk gemeenten ondersteunen via bijeenkomsten en kennisproducten als het gaat over hun rol en positie bij de planvorming, investeringen en aanleg van

nieuwe warmtenetten. Verder worden de gemeenten nader geïnformeerd over de consultatie omtrent de nieuwe Warmtewet en ontwikkelt het ECW een handreiking om gemeenten te ondersteunen bij de ontwikkeling van warmtenetten.

Energieakkoord naar Klimaatakkoord

EZK-minister Wiebes meldt verder in een brief van 20 december 2019 aan de Tweede Kamer dat partijen bij het Energieakkoord in november 2019 hebben geconcludeerd dat met de start van de uitvoering van het Klimaatakkoord, ook het moment is gekomen om de afspraken uit het Energieakkoord in dit kader voort te zetten. De uitvoering van het Energieakkoord is per 1 januari 2020 dan ook geïntegreerd in de uitvoeringsstructuur die is opgezet voor het Klimaatakkoord. De maatregelen uit het Energieakkoord waarvan de uitvoering doorloopt tot en met 2023, zijn integraal opgenomen in het Klimaatakkoord. Dat gaat onder andere over de verduurzaming van de energieopwekking en inspanningen voor extra energiebesparing.

Renovatieversneller

Via de Renovatieversneller wordt vraag gebundeld van corporaties naar (hybride) warmtepompen en isolatie. Het ministerie van BZK organiseert de Renovatieversneller in samenwerking met Techniek NL, Bouwend Neder-

land, de Bouwagenda, RVO en Aedes. Bij het gasloos maken van woningen is voor corporaties behalve de energiebron, vooral isolatie van belang. Met isolatie is de warmtevraag immers sterk terug te dringen en warmtepompen vragen ook een goed geïsoleerde woning. Warmtepompen werken namelijk het meest efficiënt in combinatie met lage temperatuurverwarming, zoals vloerverwarming. Corporaties hebben meer dan twee miljoen woningen en die woningen lijken heel erg op elkaar, zowel de gestapelde bouw als rijtjeswoningen. Door als corporaties gezamenlijk met 'opdrachtenmandjes' te komen, kunnen de warmteaanbieders en bouwbedrijven collectief worden verleid tot een aantrekkelijk (gezamenlijk) aanbod. Dit leidt tot meer kwaliteit, kostenreductie en dus een lagere prijs. De Renovatieversneller heeft dus tot doel om vraag en aanbod te matchen. Ook hiervoor is geld beschikbaar: een deel van de Rijksbijdrage van 500 miljoen euro. De Renovatieversneller neemt corporaties bovendien een deel van het aanbestedingsproces en -werk uit handen. Uiteraard blijft de individuele corporatie zelf over haar eigen opdrachten beslissen.

Resumerend is er dus al veel werk verzet! Heeft u vragen of wilt u op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen? Ga dan naar www.aardgasrijewijken.nl.